ECONOMIA NEOBSERVATĂ IN COMPLEXUL INDUSTRIEI CONSTRUCTOARE DE MAŞINI

Valentina GANCIUCOV ©, dr., cercetător ştiinţific coordonator,
Institutul Naţional de Cercetări Economice, Republica Moldova

Industria constructoare de maşini a Republicii Moldova înzestrată cu echipament învechit necesită investiţii majore. Ca să devină mai atrăgătoare pentru investitorii străini, ramura dată trebuie să devină mai transparentă, însă cercetările efectuate au arătat că elemente ale economiei tenebre persistă. Scopul principal al cercetărilor este evaluarea economiei neobservate în complexul industriei constructoare de maşini. Metoda aplica este metoda „input-output”. Cercetările efectuate sau finalizat cu depistarea elementelor economiei tenebre şi estimarea pierderilor bugetului de stat.

Cuvinte-cheie: *industria constructoare de maşini, economia neobservată, balanţa interramurală, utilizări, resurse, Republica Moldova.*

The machine building industry of the Republic of Moldova endowed with outdated equipment requires major investments. To make it more attractive to foreign investors, this branch must become more transparent, but research has shown that elements of the shadow economy persist. The main purpose of the research is to evaluate the non-observed economy in the branch of machine building industry. The "input-output" method was applied. The results of research are the detection of the elements of the dark economy and the estimation of the losses of the state budget.

Key words: *machine building industry, the non-observed economy, interbranch balance, uses, resources, the Republic of Moldova.*

JEL Classification: C67, D57.

Introducere. Economia tenebră persistă în toate ţările ale lumii. Scopul acestei lucrări constă în evaluarea economiei neobservate, precum şi studierea tendinţelor de dezvoltare a economiei subterane în Republica Moldova. Un interes deosebit în evaluarea economiei de tenebre reprezintă lucrările următorilor cercetători străini, precum: Ernste, D. [4], Schneider F. [10] [11], Golovanov N. M., Perekislov V. E., Fadeev V. A. [12], şi alţii. În acelaşi timp, diverse metode de evaluarea a economiei tenebre le întâlnim în lucrările următorilor savanţi autohtoni: Costandachi G. [3], Budianschi, D., Lupuşor, A., Fală, A., Morcotîlo, I. [1], şi alţii.

Pentru evaluarea economiei neobservate in Republica Moldova în anul 2018 au fost întocmite balanţele interramurale (BIR) efective pentru anul 2018. La elaborarea BIR s-au utilizat un set (18) de documente oficiale, prezentate de Biroul Naţional de Statistică al Republicii Moldova.

Balanţa legăturilor dintre ramuri este o metodă de analiză tabelară (input – output) [9], care descrie fluxul de bunuri şi servicii dintre toate sectoarele unei economii naţionale pe o perioadă de timp dată, de regulă, un an.

Modelul economico-matematic propus se bazează pe modelul input-output, care este adoptat conform Sistemului Conturilor Naţionale [2] şi ia în calcul elementele economiei neobservate. Modelul adaptat este descris în raportul ştiinţific elaborat în anul 2015 şi în articolele: „Evaluarea economiei tenebre în sectorul real şi pierderilor bugetului de stat” [7], „Evaluarea economiei tenebre în Moldova pentru anul 2014” [6], „Adaptarea modelului balanţei interramurale natural-valorile pentru evaluarea economiei neobservate” [5].

Sursele de date şi metoda utilizată

Balanţele interramurale în expresie naturală s-au elaborat in diviziunea 5 complexulilor: agroindustrial (CAI), industriei constructoare de maşini (CICM), industriei uşoare (CIU), industriei materialelor de construcţie (CIC), industriei grele (CIG). Pentru calcularea volumului consumului intermediar pe principalele tipuri de producţia s-a elaborat algoritmul de calcul, utilizând coeficienţii tehnologici, în pachetul Excel. Volumul vânzărilor pe piaţa neorganizată s-a calculat ca diferenţa dintre resurse (volumul de producţie, importul, stocul la începutul anului) şi utilizări (consumul intermediar, volumul vânzărilor în reţelele comerţului cu amănuntul, stocul la sfârşitul anului) [8].

Stocul la începutul şi la sfârşitul anului s-a evaluat ca suma stocurilor atât din reţelele de comerţ din raportul statistic generalizator “Comerţul cu amănuntul în anul 2018 structurat pe tipuri de mărfuri”, cât şi din depozitele întreprinderilor din forma „Indicatorii privind circulaţia producţiei industriale în expresie naturală în a.2018”.

© Valentina GANCIUCOV, ganciucov.valea@rambler.ru

Estimarea economiei neobservate în industria constructoare de maşini

Elaborarea balanţelor interramurale efective în expresie naturală pentru complexul industriei constructoare de maşini a arătat următoarele decalaje:

Bijuterii

Conform balanţelor interramurale elaborate resursele acestui produs în anul 2018 au constituit 662,85 mil. lei (producere – 22,175 mil. lei, importul – 156,31 mil. lei şi stocul la începutul anului în mărimea – 484,365 mil. lei), însă au fost utilizate bunuri în sumă de 811,8 mil. lei (vândute prin unităţile cu amănuntul – 321,84 mil. lei, exportate – 1,759 mil. lei) şi stocul la sfârşitul anului la producători şi în unităţile de comerţ cu amănuntul a constituit 488,29 mil. lei, ceea ce este cu 149,039 mil. lei mai mult decât resursele (fără vânzările pe piaţa neorganizată). Analiza devierilor a arătat că importul real a fost mai mare decât cel oficial şi trebuie să atingă nivelul de 305,349 mil. lei. Conform calculelor noastre bugetul consolidat a ratat impozite vamale şi TVA pentru importul ilegal al bijuteriilor în sumă de 79,1 mil. lei (Figura 1).

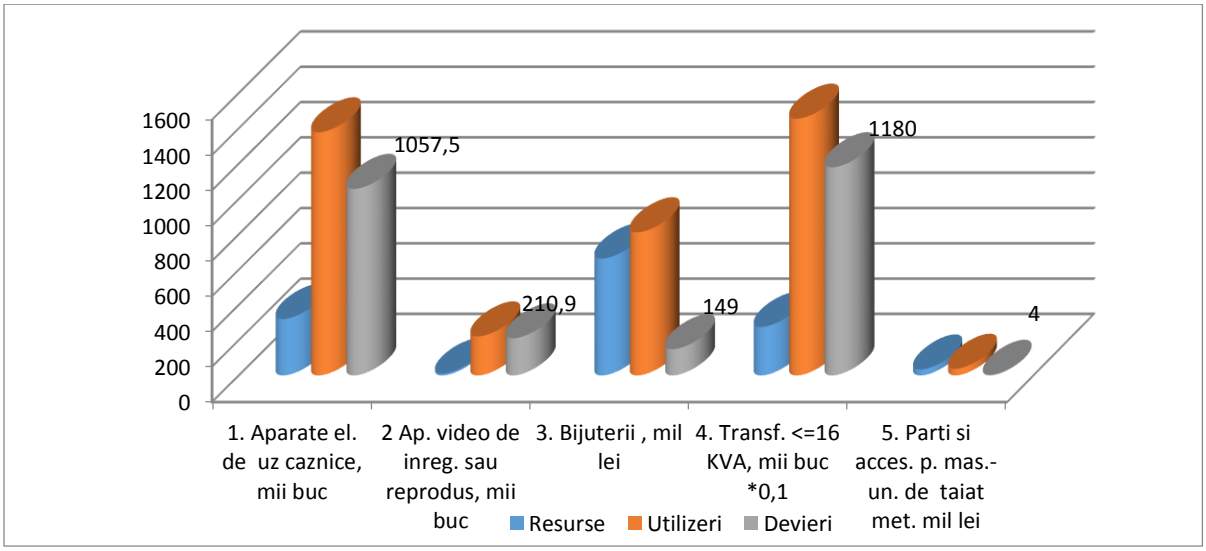

Fig. 1. Devierile balanţelor pe produse in a.2018

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor balanţelor interramurale naturale pentru anul 2018.

Spre comparare în anul 2017 analiza devierilor a arătat că importul real a fost mai mare decât cel oficial (143,292 mil. lei) şi constituie 347,051 mil. lei. Conform calculelor autorului bugetul consolidat a ratat impozite vamale şi TVA pentru importul ilegal al bijuteriilor în sumă de 66,425 mil. lei (Figura 2).

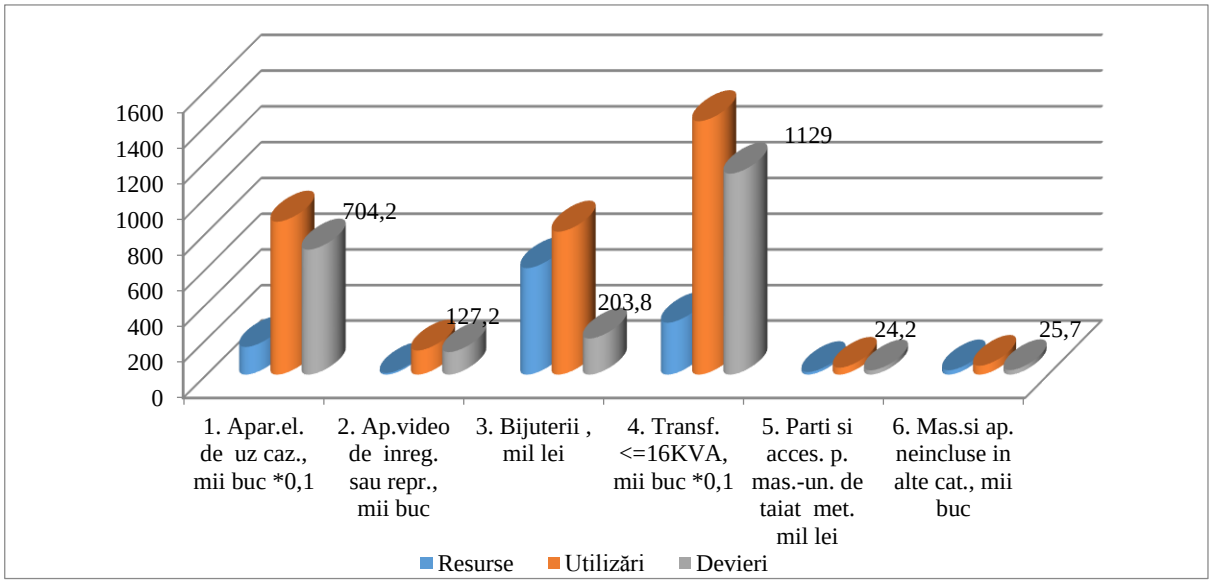

Fig. 2. Devierile balanţelor pe produse in a.2017

Sursa: Elaborat de autori în baza datelor balanţelor interramurale naturale pentru anul 2017.

Aparate video de înregistrat sau reprodus

Conform balanţelor interramurale elaborate resursele acestui produs în anul 2018 au constituit 10,7 mii buc (din care stocul la începutul anului a atins nivelul de 0,2 mii buc, iar importul – 10,518 mii buc). Volumul utilizărilor în mărime de 221,636 mii buc. include: bunuri vândute prin unităţile comerţului cu amănuntul – 221,384 mii buc; bunuri exportate – 0,032 mii buc.; bunuri în stoc la sfârşitul anului – 0,22 mii buc., ceea ce constituie cu 210,92 mii buc. mai mult decât resursele (exclusiv vânzările pe piaţa neorganizată). Analiza devierilor a arătat că importul real a fost mai mare decât cel oficial şi trebuie să atingă nivelul de 221,438 mii buc. Conform calculelor noastre bugetul de stat a ratat impozite vamale şi TVA pentru importul ilegal al aparatelor de înregistrat sau reprodus în suma de 253,6 mil. lei.

Aparate electrice de uz casnice

Cu părere de rău acest gen de producţie în ultimii ani nu se mai produce în ţara noastră şi numai se importă. În anul 2018 resursele acestui product au constituit 320,2 mii buc. din care în măsură de 38,54% (123,42 mii buc.) sa importat (soldul la începutul anului a fost in mărimea de 197,1 mii buc). Acest bun a fost realizat în rețele comerţului organizat în volum de 1115,5mii buc., a fost reexportat 6,833 mii buc. şi soldul final a constituit 255,4 mii buc. Analizând datele statistice observăm că s-a utilizat in Republică 1377,733 mii buc., adică utilizările, conform datelor, depăşesc cu 1057,49 mii buc. resursele. Prin urmare, utilizările sunt de 4,3 ori mai mari decât resursele. Acest fapt arată, că în realitate, s-a importat un volum mai mare de bunul dat, comparativ cu datele oficiale. Ca rezultat, statul a pierdut 947,679 mil. lei sub forme de TVA, taxe şi serviciu vamale.

Transformatoare <= 16 KVA

Acest product, pe teritoriul Republicii Moldova, in anul 2018, nu sa produs şi numai sa importat (dar in anii precedenți sa produs: in a. 2014 – 7010,944 mii buc; 2015 – 11707,39 mii buc; 2016 – 11039,738 mii buc) . La începutul anului precedent soldul acestui produs a constituit 0,006 mii buc, importul – 2752,264 mii buc şi ca rezultat resursele au atins nivelul de 2752,27 mii buc. Acest produs a fost exportat in mărimea de 14551,431 mii buc. Comparând datele statistice observam că in Republica noastră sa utilizat 14551,431 mii bucăți de ttransformatoare <= 16 KVA, adică utilizările depăşesc resursele cu 11799,16 mii buc. Din cele expuse reiesă că importul prevalează datele oficiale şi ca rezultat bugetul de stat a ratat 44,8 mil. lei sub forme de TVA, taxe şi servicii vamale.

Părţi si accesorii pentru maşini-unelte de tăiat metalele

Acest bun sa produs în Moldova in anul 2018 in mărime de 4,529 mil lei, dar importul a constituit 29,506 mil lei şi soldul la începutul anului – 0,015 mil lei. Resursele acestui produs s-au egalat cu 34,051 mil lei, iar utilizările pe toate formele de consum au constituit 38,0353 mil. lei (din care exportul în anul 2018 a înregistrat nivelul de 37,7025 mil. lei şi in sold a rămas 0,3328 mil. lei). Comparând datele statistice observam că in Republica Moldova sa utilizat „Părți si accesorii pentru maşini-unelte de tăiat metalele” mai mult cu 3,98 mil lei, ce denotă că a avut loc importul ilegal şi ca rezultat bugetul de stat a ratat 0,00024 mil. lei sub forme de TVA, taxe şi servicii vamale.

Maşini si aparate neincluse in alte categorii

Volumul de producție a acestui bun, în anul 2017, constituie 19 buc., dar importul – 24532 buc, iar soldul la începutul anului – 27 buc. În sumar, resursele bunului dat au atins nivelul de 24638 bucăți. Dar utilizările acestui produs au constituit 50297 (din care exportul a constituit 50270 buc. şi in sold au rămas 27 bucăți). Prin urmare sa depistat că utilizările sunt mai mari dacit resurse de 2,04 ori ce denotă că au avut loc importul ilegal și ca rezultat bugetul de stat a ratat 26,1 mil. lei sub forme de TVA, taxe şi servicii vamale.

Medicamente

Conform balanţelor interramurale elaborate resursele acestui produs în anul 2017 au constituit 5255.59 mil lei (producere – 650,4 mil. lei, importul – 4130,7 mil lei şi stocul la începutul anului în unităţile de comerţ cu amănuntul – 474.5 mil lei), însă au fost utilizate bunuri în sumă de 5408.66 mil lei (vândute prin unităţile cu amănuntul – 3547,29 mil lei, exportate – 1159.9 mil lei) şi stocul la sfârşitul anului la producători şi în unităţile de comerţ cu amănuntul a constituit 701.49 mil lei, ceea ce este cu 153,06 mil lei mai mult decât resursele (fără vânzările pe piaţa neorganizată). Analiza devierilor a arătat că importul real a fost mai mare decât cel oficial (4130.7 mil lei) şi trebuie să atingă nivelul de 4283.76 mil lei. Conform calculelor noastre bugetul consolidat a ratat impozite vamale şi TVA pentru importul ilegal al medicamentelor în suma de 12.41 mil lei (Figura 2).

Benzina

In Republica Moldova benzina se importă, dar nu se produce. La începutul anului 2017 soldul a constituit 8 mii t. de benzină, importul – 173,437 mii t., şi ca rezultat, resursele acestui produs au însumat 181,44 mii t. Sa

utilizat acest produs: in piaţa organizată in valoarea de 172,27 mii t., sa exportat 0,167 mii t., in sold a rămas – 8 mii t. şi pierderi au constituit 1 mii t. Dar conform calculelor, in Republica Moldova, consumul minim de benzină in anul 2017 atinge nivelul de 219,9 mii t. (în ramura agricolă sa utilizat 53,33 mii t., iar în transport – 166,55 mii t.) ce depăşeşte resurse cu 46,44 mii t. În baza celor expuse, concluzionăm, că de facto, s-a importat cel puţin 227,88 mii t. de benzină. Bugetul statului a ratat încasări în mărime de cca 354,565 mil. lei sub formă de TVA, accize, taxa şi servicii vamale în urma importul ilegal.

Motorina

Acest produs nu se produce în Republică, ci numai se importă. În cazul importului de motorină se denotă un decalaj semnificativ dintre import şi consumul intern. Numai estimările consumului sectorului agricol, efectuate în baza normelor tehnologice de utilizare a motorinei pe suprafeţele însămânţate1 şi datelor statistice privind consumul de motorină în transport, realizat populaţiei şi pentru alte servicii, care a fost colectat din balanţele energetice, arată că cererea în anul 2017 a constituit 948,2 mii t, însă în a.2016 a fost de 876,2 mii t şi în a.2015 – 821,8 mii t. Chiar dacă se ia în consideraţie că unele gospodării, în scopuri de economie, nu îndeplinesc toate normativele tehnologice, rezultatele calculelor arată că minimul necesar a constituit în anul 2017 – 846,6 mii t., in a.2016 – 700 mii t., iar în a.2015 – 647,8 mii t. de motorină. Analiza comparativă a rezultatelor estimărilor (vezi anexa 4) arată că s-a importat tenebru motorină 153 mii t. în a.2015, 144,83 mii t. în a.2016 şi in a.2017 – 220,3 mii t.

Evaluând volumul importului tenebru în complexul industriei constructoare de maşini în anul 2018 şi utilizând tarifele şi preţurile oficiale de import pentru bunurile date, volumul pierderilor bugetului de stat, conform calculelor noastre, constituie cca. 1325,18 mil. lei, ceea ce conține 0,69% din PIB.

Evaluând volumul importului tenebru în complexul industriei constructoare de maşini în anul 2017 şi utilizând tarifele şi preţurile oficiale de import pentru bunurile date, volumul pierderilor bugetului de stat, conform calculelor noastre, constituie cca. 721,5 mil. lei, ceea ce conține 0,41% din PIB.

Concluzii

Comparând datele anului 2018 cu anul precedent vedem că pierderele bugetului de stat a crescut cu 603,68 mil lei, dar lista produselor (exclusiv maşini şi aparate neincluse în alte categorii) importate tenebru sa repetat:

1. Aparate electrice de uz casnice,
2. Aparate video de înregistrat sau reprodus,
3. Bijuterii,
4. Transformatoare <=16 KVA,
5. Părţi şi accesorii pentru maşini-unelte de tăiat metalele.

Analiza activităților pentru complexul industriei constructoarea de maşini în diviziunea grupelor de mărfuri a arătat că cea mai mare cotă in anul 2014 îi revine grupei de mărfuri „Producţia de maşini şi aparate electrice”(29%), urmată de „Fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producţia de maşini şi utilaje”(26%) şi pe locul trei revin două grupe de mărfuri: „Fabricarea de maşini şi echipamente”(13%) şi „Fabricarea de maşini, utilaje si echipamente n.c.a. ”(13%).

Analiza activităților pentru complexul industriei constructoarea de maşini în diviziunea grupelor de mărfuri a arătat că cea mai mare cotă in anul 2018 îi revine grupei de mărfuri „Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor si semiremorcilor”(32%), urmată de „Fabricarea echipamentelor electrice”(28%) şi pe locul trei revine grupa de mărfuri „Industria construcţiilor metalice si a produselor din metal, exclusiv maşini, utilaje şi instalaţii”(18%).

Prin urmare structura complexului industriei constructoare de maşini pe genuri de activitate în diviziunea grupelor de mărfuri forte sa schimbat.

Propuneri pentru promovarea mărfurilor autohtone:

a) Stimularea subsectoarelor pentru producția de produse inginerești cu valoare adăugată ridicată,

b) Acces îmbunătățit la piața UE și la lanțurile de aprovizionare prin cooperare orientată cu investitorii europeni,

c) Optimizarea suplimentară a structurii ingineriei prin dezvoltarea de produse inginerești avansate, care va extinde exportul de produse de inginerie și va utiliza o parte semnificativă a forței de muncă,

d) Cooperarea cu investitorii UE prin dezvoltarea infrastructurii și îmbunătățirea generală a climatului de afaceri, ceea ce va oferi noi oportunități pentru inginerie mecanică a Moldovei pe piețele UE.

[1] ***În baza datelor Ministerului Agriculturii şi Industriei Alimentare***

Bibliografie

1. Budianschi, D., Lupuşor, A., Fală, A., Morcotîlo, I. Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă. Expert-Grup. Chişinău, octombrie 2014, 63 p. Disponibil: http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/1282_3f38a03e63105f8154a2036547d3e436
2. Conturi Naționale 2017. Chișinău, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova 2018. [citat 10 septembrie 2019]. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_ electronice/Conturi_nationale/Conturi_nationale_2017.pdf
3. Costandachi, Gh. Moldova pradă a economiei subterane şi evaziunilor fiscale. Institutul pentru Dezvoltare şi Iniţiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. Chişinău, 2012, 60 p. Disponibil: https://www.google.com/?gws_rd=ssl#q=Costandachi%2C+Gheorghe.+Moldova+prad%C4%83+a+economiei+subterane+%C5%9Fi+evaziunilor+fiscale
4. Ernste, D., Schneider, F. Increasing Shadow Economies All Over the World – Fiction or Reality? IZA Discussion paper No 26, December 1998, 68 p. Disponibil: http://ftp.iza.org/dp26.pdf
5. Ganciucov, V., Gutium, T. Adaptarea modelului balanţei interramurale natural-valorile pentru evaluarea economiei neobservate. *Vector european*. 2015, nr. 1, 36-40. ISSN 2345-1106.
6. Ganciucov, V., Gutium, T. Evaluarea economiei tenebre în Moldova pentru anul 2014. *Vector european*. 2016, nr. 1, 77-84. ISSN 2345-1106.
7. Gutium, T., Ganciucov, V. Evaluarea economiei tenebre în sectorul real şi pierderilor bugetului de stat. In: *Conferința Internaţională Ştiinţifico-practică „Creşterea economică în condiţiile globalizării: competitivitate, inovativitate, sustenabilitate”*; ed. a 13-a, 11-12 octombrie 2018. Chișinău: INCE, 2018, vol. 1, pp. 124-129. ISBN 978-9975-3202-8-3.
8. Gutium, T. Quantifying the comparative advantage of domestic goods on the internal market. *The Journal Contemporary Economy*. 2018, Volume 3, Issue 1, pp. 38-45. ISSN 2537 – 4222.
9. Leontief, W. Input-Output Economics. Scientific American Volume 185, Number 4, October, 1951, p.15-21. ISSN: 0036-8733.
10. Schneider, F. Size and development of the shadow economy of 31 European and 5 other OECD countries from 2003 to 2015: different developments. January 2015, 8 p. Disponibil: http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf
11. Schneider, F. The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know? IZA Discussion paper No 6423, March 2012, 73 p. Disponibil: http://ftp.iza.org/dp6423.pdf
12. Голованов Н. М., Перекислов В. Е., Фадеев В. А. Теневая экономика и легализация преступных доходов. СПб.: Изд-во Питер, 2003, 303 с. ISBN 5-318-00723-6.